

Luthersk spiritualitet II

Luthersk selvforståelse i samtidskontekst:
Betydningen av modernitetskritikk

Modernitetens opphav

- *Via moderna* i det 14. og 15. århundre
- Kritiserer det absolutte skille
Skaper/skaperverk
- Gud blir en del av verden
 - frelse som kjøpslåing
 - Guds frihet som vilkårlighet
- Inkarnasjonen ikke lenger forankring
 - men føyes til etter at relasjonen Gud/menneske er etablert rasjonelt
- Visse paralleller i islam

Reaksjonsbevegelser

- Den lutherske reformasjon
 - Betydningen av Luthers klosterkamp
 - Den reformatoriske oppdagelse
 - Den troende får Guds rettferdighet
 - Forankres i Nikenum og Chalkedon
- Romersk-katolske reaksjonsbevegelser
 - 15. århundre: Cusanus
 - 17. århundre: Jansenismen (Pascal)

Hvorfor reaksjonen mislyktes

- Ikke alle ønsket reform
- Kontinuitet mellom *via moderna* og deler av humanismen
 - jfr. Erasmus
- Konfesjonssplittelsen svekket kirkens troverdighet
- Skyldtes ikke den moderne naturvitenskap
 - Som forutsetter reaksjonens Aristoteles-kritikk
 - Kravet om empiri og eksperiment framsettes av Cusanus

Det alternative enhetsfundamentet

- Fornuften
 - fanger opp naturvitenskapen
- Også religionen må begrunnes rasjonelt
 - men oppfattes som ustabil
 - og privatiseres
 - Protestantisk teologi prøver å sikre dens innflytelse på endrede premisser

Konsekvenser

- På rasjonalitetens premisser blir Gud en del av verden
- Skaper/skaperverk som orienteringspunkt erstattes av et skille i det immanente:
- Forholdet mellom ånd og materie
- Livets målsetting: Det autonome menneskets selvrealisering som åndelig vesen
 - det allmenne fundament for menneskerettigheter og demokrati

Foregripes av Luthers motstandere

- Zwingli: Skillet mellom ånd og materie
 - den store nattverdstriden
 - Fra Zwingli til Descartes
 - res extensa og res cogitans
 - Fra Descartes til troen på teknologien
- Erasmus: Troen på den frie vilje
 - Kant: Mennesket er sin egen moralnorm
 - Det som er mulig, er godt

Teologi på modernitetens premisser

- Schleiermacher: Forankring i følelsen
- Ritschl: Forankring i moralen
- Barth: Forankring i modernitetskritikken
- Bultmann: Forankring i utfordringen
- Pannenberg: Forankring i universalhistorien
 - Hegels betydning
- Inkarnasjonen ikke forankring, men bekreftelse

Samfunn på modernitetens premisser

- Troen på de teknologiske løsninger
- Har feiret store triumfer
- Den filosofiske forutsetningen er ånd/materie-dualismen
- Ser nå at den gir uholdbare konsekvenser
 - Forurensningsproblemet
 - Klimaproblemet
- Teologien kritiseres nå for å ha godtatt Descartes for lenge

Samlivsetikk på modernitetens premisser

- Skille mellom seksualitet og forpliktelse
- Skille mellom biologi og fruktbarhet
 - Et mål å heve seg over det biologisk gitte
 - skaper preferanse for homofili
- Barnløshet som teknologisk problem
 - selv fattige kvinners livmorutleie aksepteres
- Vil på sikt skape lignende problemer som industrialiseringen

Kristen ekteskaps- og familieetikk

- Forutsetter inkarnasjonsforankret Skaper-tro
- Ekteskapsrelasjonen i alle dens dimensjoner avbilder forholdet mellom Kristus og menigheten
- På bibelske premisser er ekteskapet et sakrament
- Fordi det formidler troen på skaperverkets godhet

Teologisk modernitetskritikk

- Luthersk torikelære
 - Utfoldes ofte på en måte som forutsetter et sekulært rasjonalitetsbegrep
- Radical Orthodoxy
 - Forstår moderniteten som sekularisert teologi
 - Fastholder gudsrelasjonen som avgjørende for samfunnsforståelsen
 - Reduseres derved troen til politisk utopi?
- Vi trenger teologisk begrunnelse for religiøst mangfold

Kriterier for teologisk modernitetskritikk

- Sekularismen skal identifiseres og kritiseres
- Men ikke utryddes
 - for det forutsetter utopisk postmillennialisme
 - jfr CA 17
- Formidling av kristen skapetro
 - Et politisk prosjekt
 - Og en del av evangelieforkynnelsen
- Skal gjøre et liv i etterfølgelse mulig
 - Men ikke ukontroversielt

Oppsummering

- Den lutherske reformasjons identitet ligger i forståelsen av økumenisk kristentro som modernitetskritisk
- Skaper et potensiale for konstruktiv samfunnskritikk som er lite utnyttet
- Skal ikke forstås som et prosjekt for samfunnets kristianisering
 - Kirke og samfunn vil aldri være identiske